

Identitatea culturală și de gen: instanțe ale minorităților opresate în romanul contemporan *Fată, femeie, alta*

Article history:

Received: 31.10.2025

Accepted: 25.11.2025

Available online: 31.12.2025

<https://doi.org/10.56177/eon.6.4.2025.art.12>

CC BY-NC 4.0

Carla HENGELMAN

Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca

carla.hengelman@stud.ubbcluj.ro

<https://orcid.org/0009-0009-4531-5536>

TITLE: "Cultural and Gender Identity: Instances of Oppressed Minorities in the Contemporary Novel *Girl, Woman, Other*"

ABSTRACT: The purpose of this essay is to analyze the techniques and accuracy with which Bernardine Evaristo's novel *Girl, Woman, Other* problematizes cultural and gender identity and explores different forms of abuse, starting from a community already subjected to collective oppression. By intertwining the stories of twelve women belonging to an ethnic minority, the novel places the concept of intersectional feminism at the center and allows for the identification of the criteria underlying various forms of marginalization: race, culture, social status, religion, sexual orientation. Evaristo breaks away from the traditional, both in form and content, thereby offering a new dimension to historical and social realities and recontextualizing a series of recurring, yet controversial and often taboo, issues. Starting from a series of characters whose true identity has been repressed, the novel *Girl, Woman, Other* highlights the persistence of certain prejudices and preexisting forms of marginalization, while simultaneously dismantling the expectations of idealistic activism. Evaristo employs a variety of postmodern techniques and traits, which contribute both to the authenticity of the text and to the highlighting of a diverse range of themes, including the historical struggles of minorities against various forms of oppression, as well as the idea of accepting one's identity over the otherness imposed by a rejecting and patriarchal society. Additionally, the principle of returning to origins is noticeable in the novel through the introduction of myth and symbolism, as well as through the rejection of civilization and a return to primal instincts. Thus, the contemporary novel *Girl, Woman, Other* addresses current social issues from a distinctive perspective, representing a major reference point in the study of feminism in literature.

KEYWORDS: Bernardine Evaristo, feminism, identity, colonialism, intersectionality, sexuality, racism.

REZUMAT: Eseul analizează tehnicile și precizia cu care romanul *Fată, femeie, alta*, de Bernardine Evaristo, problematizează identitatea culturală și de gen și explorează diferite forme ale abuzului, având ca punct de plecare o comunitate deja supusă opresiunii colective. Prin îngemănarea poveștilor a douăsprezece femei aparținând unei minorități etnice, romanul plasează în centrul atenției conceptul de feminism intersecțional și permite identificarea criteriilor ce stau la baza diverselor tipuri de împilare: rasa, cultura, statutul social, religia, orientarea sexuală. Evaristo se desprinde de tradițional, atât în formă, cât și în conținut, oferind astfel o nouă dimensiune unor realități istorice și sociale și recontextualizând o serie de problematici recurente, dar controversate și adeseori tabuizate. Pornind de la o serie de personaje cărora le-a fost indusă refularea adevăratei identități, romanul *Fată, femeie, alta* evidențiază persistența anumitor prejudecăți și a unor forme de marginalizare preexistente, destrămând în același timp așteptările unui activism ideal. Evaristo apelează la o serie de tehnici și trăsături specifice postmodernismului, care contribuie atât la autenticitatea textului, cât și la evidențierea unei tematici variate, ce constă în lupta minorităților de-a lungul istoriei împotriva diverselor forme de opresiune, dar și în ideea de acceptare a identității, în defavoarea alterității impuse de o societate respingătoare și patriarhală. De asemenea, principiul revenirii la origini se remarcă în roman prin introducerea mitului și a simbolului, respectiv prin respingerea civilizației și întoarcerea la instinctele primare. Așadar, romanul contemporan *Fată, femeie, alta* abordează problematici sociale de actualitate dintr-o perspectivă aparte, reprezentând un punct de referință important în studiul feminismului în literatură.

CUVINTE-CHEIE: Bernardine Evaristo, feminism, identitate, colonialism, intersecționalitate, sexualitate, rasism.

Contextualizarea romanului și importanța sa în literatura contemporană

Romanul *Fată, femeie, alta* a fost publicat în anul 2019 de către Bernardine Evaristo, o scriitoare de origine britanică și nigeriană, și în același timp prima femeie de culoare căreia i s-a oferit distincția Booker Prize. În urma unui interviu¹, autoarea menționează faptul că la baza procesului de scriere a romanului s-a aflat frustrarea cauzată de lipsa de reprezentare a femeilor britanice de culoare în cărțile de ficțiune. Astfel, plasând în centrul narațiunii voci marginalizate și adesea ignorate în canonul literar, opera lui Bernardine Evaristo a beneficiat de multiple recenzii pozitive,² fiind lăudată atât pentru stilul dinamic, cât și pentru felul în care transmite un colaj al experiențelor feminine, mușamalizate inclusiv de către societatea contemporană.

Plasat în perioada dezbaterilor cu privire la retragerea Regatului Unit din Uniunea Europeană, dar și în contextul tensiunilor rasiale ascendente, romanul *Fată, femeie, alta* poate fi considerat o intervenție politică și culturală ce oferă o viziune alternativă asupra prezentului britanic. Conform autoarei Caroline Edwards, „natura critică auto-reflexivă a acestor timpuri, totuși, le situează la o scară distinct minoră a posibilității utopice, iar întrebarea rămâne dacă putem dezgropa ceva mai concret (în sens blochian) din impulsurile utopice prezente în ficțiunile britanice din secolul douăzeci și unu.”³ Evaristo depășește în romanul său acest imaginar utopic recurent, prezentând Marea Britanie dintr-o perspectivă multiculturală, complexă, și totuși defectuoasă, întrucât dimensiunea colonială și postcolonială continuă să își lase amprenta asupra vieților oamenilor.

Autenticitatea romanului se remarcă atât printr-o serie de trăsături specifice postmodernismului, cât și prin tehnicile neconvenționale folosite de Evaristo, ce îi oferă acțiunii o profunzime aparte. Din punct de vedere al formei, textul renunță aproape în totalitate la semnele de punctuație, uneori împletind mai multe propoziții sau replici diferite într-un singur rând. De asemenea, începuturile propozițiilor nu sunt marcate prin majuscule, acestea fiind folosite doar în cazul substantivelor proprii. Anumite gânduri ale personajelor, sau puncte culminante ale romanului sunt evidențiate prin fragmentarea cuvintelor, oferind astfel textului un aspect deosebit. Toate aceste tehnici, ce la început pot părea neobișnuite, atrag atenția asupra conținutului, care la rândul lui se remarcă prin originalitate și prin precizia cu care este construit. Deși personajele sunt foarte bine individualizate, poveștile lor nu sunt în totalitate independente, ci se intersectează ocazional, fie prin prisma gradelor de rudenie, sau prin interacțiuni anterioare. Astfel, într-o manieră postmodernistă, capitolele romanului prezintă pe alocuri o anumită discontinuitate și uneori par chiar să aibă un caracter aleatoriu sau excesiv.

Importanța romanului constă în capacitatea sa de a democratiza literatura, evidențiind o serie de problematice recurente, a căror abordare în societate nu a fost însă normalizată nici până în momentul actual. Cu alte cuvinte, imaginile generalizate ale femeilor trebuie să fie recunoscute, acceptate și considerate ca mijloace de a le degrada. Pentru o critică feministă există două moduri importante de a citi literatura: unul dintre ele constă în redescoperirea textelor scrise de autoare care nu au fost incluse în canon, iar celălalt constă în citirea textelor canonizate de autori bărbați din perspectiva unei femei.⁴

¹ Bernadine Evaristo, „Bernadine Evaristo, Author of *Girl, Woman, Other*”, interviu de Kathleen Hughes, *Youtube*, 28.10.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=MsefCpyxh7Q>. [22.04.2025].

² Romanul a câștigat premiul *Fiction Book of the Year 2020* în cadrul British Book Awards, precum și titlul *Amazon Best Book of the Year 2019*, și a devenit bestseller la *The Sunday Times*. De asemenea, Elif Shafak și Ali Smith își exprimă admirația față de autoare și față de poveștile sale dinamice.

³ Caroline Edwards, *Utopia and the Contemporary British Novel* (Cambridge University Press, 2019), 114: „The self-reflexively critical nature of these times, however, locates them at a distinctly minor scale of utopian possibility and the question remains as to whether we can unearth something more concrete (in the Blochian sense) from the utopian impulses at work in twenty-first-century British fictions.” (trad. aut.).

⁴ Ramona-Mihaela Sava, *Quest and Conquest in the Fiction of David Lodge* (Teză de doctorat, Universitatea din Würzburg, 2006), 82: „In other words, generalised images of women are to be recognized, acknowledged and regarded as means of degrading them. For a feminist critic there are two important ways of reading literature: one of them consists in rediscovering texts written by female authors who have not been included in the canon and the other one lies in reading canonised texts by male authors from a woman's perspective.” (trad. aut.).

Așadar, prin introducerea în prim-plan a unui grup de douăsprezece personaje, majoritatea femei de culoare, de diferite vârste, clase sociale și orientări sexuale, toate implicate într-o rețea complexă de relații, Evaristo nu doar că oferă o voce minorităților în literatură, ci modernizează de asemenea canonul literar, atrăgând atenția asupra conceptului de feminism intersecțional.

Fată, femeie, alta ca roman feminist în contextul (post)colonialismului și al postumanității

Romanul lui Evaristo abordează problema feminismului decolonial, care „studiază felul în care complexul rasism/ sexism/ etnicism impregnează toate relațiile de dominație, chiar dacă au dispărut regimurile acestui fenomen.”¹ Pe tot parcursul volumului se remarcă prezența opresiunii pe baza criteriului rasial, precum și constante comparații între diverse culturi și etnii, ca în cazul lui Yazz și al prietenelor sale, Courtney, Nenet și Waris:

„da, dar eu sunt negresă, Courts, ceea ce face să fiu mai oprimată decât oricine nu este negru, cu excepția lui Waris care este cea mai oprimată dintre toate (dar ei nu-i spune asta) cele cinci categorii: negru, musulman, femeie, sărac, poartă hijab ea este singura căreia Yazz nu-i poate spune să-și verifice privilegiile.”²

Prin această comparație, respectiv prin crearea unei ierarhii etnice a femeilor opresate, unde Courtney este cel mai bine poziționată, fiind albă, urmată de Nemet, Yazz și Waris, Evaristo destramă așteptările unui activism ideal, în care femeile se susțin reciproc în totalitate. Autoarea include în romanul său mai multe asemenea momente de comparare a traumelor și a lipsei de privilegii în rândul femeilor, strategie care oferă însă textului un caracter realist, ce exclude posibilitatea interpretării feminismului ca ideologie utopică.

Prin acest mecanism, Evaristo face trimitere la un tip de feminism decolonial. Conform autoarei Françoise Vergès, „feminismele politicii decoloniale nu au ca scop ameliorarea sistemului existent, ci combaterea tuturor formelor de opresiune: dreptate pentru femei înseamnă dreptate pentru toți.”³ Așadar, romanul *Fată, femeie, alta* își propune exact atingerea acestei dreptăți unitare, în principal prin prezentarea tuturor tipurilor și nivelelor de opresiune într-o lume patriarhală. În câteva capitole, Evaristo face referire la problema patriarhatului, aceasta fiind adesea pusă pe seama naționalității, de exemplu în cazul tatălui lui Yazz, însă se concentrează mai degrabă pe conștientizarea problemei decât pe desființarea sistemului: „lui Mami îi spun că s-a căsătorit cu un patriarh [...] tatăl tău s-a născut bărbat în Ghana anilor 1920 [...] nu te poți aștepta ca el să te «priceapă» [...] i-am adus la cunoștință că face apologia patriarhatului și este complicea unui sistem care oprimează toate femeile.”⁴ Astfel, romanul evită crearea unui imaginar utopic, în care nu se poate pune problema unui sistem defectuos, ci urmărește felul în care o comunitate supusă opresiunii colective se luptă pentru a-i face față acestuia.

În glosarul despre postumanitate scris de către Rosi Braidotti și Maria Hlavajova, se sugerează că perspectiva postumanistă feministă nu doar că dezvăluie defectele unor răspunsuri unidimensionale ce au drept rezultat clasicele forme de excludere, ci și deschide noi posibilități de a conceptualiza umanitatea dincolo de categoriile binare și ierarhice tradiționale, propunând abordări inovative pentru înțelegerea identităților și relațiilor între diferite forme de viață:

„De fapt, postumanitățile feministe reprezintă astăzi doar unul dintre multele răspunsuri la întrebarea feministă străveche despre cine ajunge să fie considerat uman în cadrul organelor autoritare ale științelor umaniste și exacte. Totuși, este un răspuns cu multiple fațete definit prin caracterul său deschis, prin inter-, trans- sau post-disciplinaritatea sa, și prin insistența sa asupra creativității bio-curioase a teoriei feministe. Genul, asemenea speciei și generației (Hemmings 2011, van der Tuin 2015a), poate fi foarte bine considerat în acest context drept un motor al descoperirii, la fel de mult ca o categorie critică de analiză a diferențelor intersecționale.”⁵

¹ Françoise Vergès, *Un feminism decolonial*, trad. Iulia Dondorici (Tact, 2024), 23.

² Bernardine Evaristo, *Fată, Femeie, Alta*, trad. Adina Ihora (Corint Books, 2021), 85-86.

³ Vergès, *Feminism decolonial*, 31.

⁴ Evaristo, *Fată*, 19.

⁵ Rosi Braidotti și Maria Hlavajova, *Posthuman Glossary* (Bloomsbury, 2018), 158: „In fact, feminist posthumanities is today but one response among many to the age old feminist question of who gets to count as human within the authoritative annals of the humanities and sciences. Yet it is a multi-headed response defined by its open-endedness, by its inter-, trans- or post-disciplinarity, and by its insistence on the bio- curious creativity of feminist theory. Gender, like genus and generation (Hemmings

Întrebarea adresată reflectă preocuparea mișcării feministe privind marginalizarea sistematică a femeilor și a altor grupuri etnice sau religioase excluse din definițiile "umanului" de-a lungul istoriei. În romanul său, Evaristo creează o nouă dimensiune, oferindu-le o voce femeilor care la un moment dat în viața lor s-au simțit supuse unui proces de dezumanizare, fie prin diverse traume trăite, fie prin marginalizarea lor în societate, bazată pe criterii cum ar fi rasa sau orientarea sexuală.

Prin analogie cu viziunile anumitor teoreticieni și filosofi asupra conceptului de feminism, precum Mary Wollstonecraft, John Stuart Mill, Susan Moller Okin sau Martha Nussbaumsau, Evaristo abordează de asemenea ideea de feminism liberal.

„Feminismul liberal este un curent de gândire care pune accentul pe capacitatea femeilor de a-și menține egalitatea prin acțiunile și alegerile lor. Feministele liberale susțin că societatea greșește când consideră că femeile sunt în mod înăscut mai puțin capabile din punct de vedere academic și fizic decât bărbații și că drept rezultat femeile sunt prejudicate în mediul academic, în arena publică și pe piața muncii.”¹

În romanul *Fată, femeie, alta* sunt aduse diverse perspective asupra feminismului, ca de pildă în cazul Ammei și al fiicei sale, Yazz:

„Yazz nu fusese niciodată redusă la tăcere pentru că spunea ce gândea [...] Amma și-a dorit ca fiica ei să fie liberă, feministă și puternică.”² Spre deosebire de mama sa, Yazz dă dovadă de o gândire aparte și de o altă viziune asupra conceptului, care poate fi pusă pe seama dezvoltării personale în cadrul a două generații diferite: „politica ta *feministă*, Mami, va deveni redundantă și, aproape de asta, eu sunt umanitaristă, care se situează pe un plan mult superior feminismului/ ai măcar idee ce înseamnă asta?”³

De asemenea, trecutul personal și cultural al personajelor justifică viziunile lor diferite asupra ideii de feminism. Câteva protagoniste interpretează feminismul ca însemnând egalitatea de șanse și libertatea femeilor, indiferent de rasa, cultura, religia sau orientarea lor sexuală. Unele personaje vizualizează feminismul ca fiind mai degrabă o luptă împotriva sistemului patriarhal opresiv, în timp ce altele, precum Nzinga, consideră această mișcare o formă radicală a emancipării și a îndepărtării de tot ce poate fi considerat toxic. Tocmai diversitatea acestor viziuni, care însă sunt alimentate de un scop comun, și anume să își facă vocile auzite, conturează conceptul de feminism intersecțional.

Intersecționalitatea identităților și sursele opresiunii

Un aspect esențial al romanului este felul în care Evaristo prelucrează conceptul de intersecționalitate, termen introdus în anul 1989 de către Kimberlé Crenshaw în articolul său *Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics* pentru a descrie modul în care diferitele sisteme de opresiune se suprapun și se influențează reciproc.⁴

„Intersecționalitatea urmărește să ajungă la o înțelegere că identitatea este complexă și bazată pe diverse

2011, van der Tuin 2015a), may well in this setting be regarded as an engine of discovery as much as a critical category of intersectional difference analysis.” (trad. aut.).

¹ Murugan Rajapandi et al., „The Analytical Reading Discourse of Liberal Feminism in Bernardine Evaristo's *Girl, Woman, Other* through Black Women in Different Generations”, *World Journal of English Language* 12, nr. 2 (2022): 48, <https://doi.org/10.5430/wjel.v12n2p47>: „Liberal feminism is a school of thought that emphasises women's ability to maintain their equality via their actions and choices. Liberal feminists argue that society is incorrect in thinking that women are innately less academically and physically capable than men and that women are prejudiced against during the academic, the arena, and the marketplace as a result.” (trad. aut.).

² Evaristo, *Fată*, 51.

³ Evaristo, *Fată*, 53.

⁴ August Samie, „Intersectionality”, *Encyclopaedia Britannica*, 18.03.2025, www.britannica.com/topic/intersectionality. Kimberlé Crenshaw, „Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics”, *University of Chicago Legal Forum* 1989, nr. 1 (1989): 139-167.

componente ale identității unei persoane. Este important să recunoaștem că cineva experimentează diferite forme de discriminare bazate pe diverși factori care sunt în afara controlului său. Acești factori pot fi rasa, genul, sexualitatea unei persoane, dar și accesul la educație, dizabilitatea, poziția în societate bazată pe venit etc. [...] Feministele intersecționale își propun să se opună și să indice cauzele de bază ale discriminării.”¹

În *Fată, femeie, alta*, identitățile personajelor nu sunt niciodată unidimensionale, ci sunt determinate de intersecția mai multor factori care se află la baza marginalizării lor: naționalitatea, genul cu care se identifică, orientarea sexuală și clasa socială.

De pildă, Carole, una dintre protagoniste, experimentează simultan discriminarea rasială și sexismul în ascensiunea sa profesională în sectorul bancar. Experiența ei ca femeie de culoare din clasa muncitoare care pătrunde în lumea corporatistă dominată de bărbați albi ilustrează barierele multiple cu care se confruntă, cum ar fi așteptările colectivului căruia Carole se alătură:

„[...] se aștepta de la ea să fie tot atât de dichisită ca și omologii ei din filmele televizate americane despre avocate, politiciene și femei-detectiv femei care își petrec în mod miraculos ziua de lucru purtând fuste strâmte ca pentru bondaj și pantofi cu tocuri amețitoare, destabilizatoare, care le fac picioarele să pară legate [...] și dacă trebuie să se mutileze pentru a-și face remarcate educația, talentul, inteligența, aptitudinile și potențialul de conducere, atunci așa să fie.”²

Evaristo abordează cu precizie deprecierea femeilor conform gândirii sexiste a patriarhatului capitalist, în viziunea căruia conceptul de valoare este definit exclusiv de aspectul exterior. Reificarea femeilor și evaluarea acestora în funcție de fizic au reprezentat o problemă recurentă de-a lungul timpului, ducând la restricții absurde, dar și la îngrădirea vieților personale și profesionale. Din acest motiv, „chestionarea gândirii sexiste vizavi de corpul femeilor a fost una dintre cele mai puternice intervenții ale mișcării feministe contemporane.”³ Totuși, în societatea prezentată de Evaristo, unde șeful lui Carole „era dedicat să ajute persoane cum era și ea,”⁴ pare că ascensiunea profesională anticipată a femeilor de culoare este posibilă prin întreținerea relațiilor intime cu bărbații aflați în poziții de putere „deși trecuseră de mult zilele în care aceasta era o modalitate pentru ca o femeie să avanseze.”⁵

Complexitatea identitară a lui Carole este așadar determinată de o serie de factori, precum dorința de a aparține unui colectiv, respectiv felul în care aceasta era percepută în diverse contexte, la școală, la universitate sau la locul de muncă. Un factor definitoriu pentru dezvoltarea sa personală a constat însă în trauma agresiunii sexuale suferită la vârsta de treisprezece ani și jumătate, despre care nu putea vorbi fără să fi fost ea învinovățită sau acuzată de deformarea adevărului. Evaristo ilustrează această experiență covârșitoare a tinerei ca fiind o înstrăinare față de propriul corp – „apoi/ corpul/ ei/ nu a mai fost/ numai/ al/ ei/ le-a/ aparținut/ lor”⁶ – făcând posibilă trimiterea la „discursul lui Platon despre materialitate [...] care nu permite noțiunea de corp feminin ca formă umană”⁷ și care duce implicit la întrebarea adresată de către Judith Butler: „Cum putem legitima existența rănilor corporale dacă punem sub semnul întrebării materialitatea corpului?”⁸

¹ Hana BC Václavíková, „Bernardine Evaristo's Girl, Woman, Other Viewed as an Introduction to Intersectional Feminism” (Disertație de masterat, Universitatea Masaryk din Brno, 2022), 30: „Intersectionality strives to achieve an understanding that identity is complex and based on various components of one's identity. It is important to recognize that one experiences different forms of discrimination based on various factors that are out of their control. These factors might be one's race, gender, sexuality, but also access to education, disability, position in society based on income etc. [...] Intersectional feminists aim to stand up to and point to the root causes of discrimination.” (trad. aut.).

² Evaristo, *Fată*, 169-170.

³ Bell Hooks, *Feminismul e pentru toată lumea*. Trad. Cătălina Stanislav. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2022, p. 51.

⁴ Evaristo, *Fată*, 172.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 153. În roman textul este fragmentat conform /'.

⁷ Judith Butler, *Corpuri care contează*, trad. Cătălina Stanislav și Ilinca Pop (Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2023), 28.

⁸ *Ibidem*.

Pe de altă parte, Bummi, mama lui Carole, este supusă discriminării în calitate de imigrantă nigeriană, dar și în rolul de femeie singură care încearcă să-și crească fiica, să îi ofere un viitor promițător, și să își construiască de asemenea propria viață în Marea Britanie. În cazul său, statutul socioeconomic și originile nigeriene devin factori suplimentari de marginalizare: „oamenii o defineau prin ceea ce făcea (o femeie de serviciu) și nu prin ceea ce era (o femeie cu studii) [...] diploma ei de absolventă magna cum laude dintr-o țară din lumea a treia nu va însemna nimic în noua ei țară/ mai ales cu numele ei și naționalitatea înscrise pe ea.”¹

Shirley King, fostă profesoară a lui Carole, evidențiază intersecția dintre rasă, gen și clasă profesională, exemplificând dificultățile întâmpinate de o femeie de culoare în sistemul educațional britanic de-a lungul mai multor decenii. Devotamentul său față de educarea copiilor în cadrul școlilor din zone defavorizate ilustrează conștiința politică și morală și dorința de a sprijini comunitatea, dar și frustrările acumulate în lupta constantă împotriva stereotipurilor.

Evaristo arată cu subtilitate cum identitățile intersecționale pot duce atât la o opresiune multiplă, colectivă, cât și la forme unice de rezistență și solidaritate, întrucât personajele sale dezvoltă strategii de supraviețuire adaptate poziției lor în momentul interacțiunilor cu diferite sisteme de putere.

O formă nouă de primitivism

Romanul lui Evaristo accentuează ideea de feminitate ca trăsătură înăscută, nu dobândită în timp, prin intermediul principiului revenirii la origini. Aceasta nouă formă de primitivism se remarcă prin introducerea mitului și a simbolului, respectiv prin respingerea civilizației și întoarcerea la instinctele primare.

În primă instanță, poate fi observată reinterpretarea mitului și a conceptului de spectre în contextul piesei de teatru a Ammei: *Ultima Amazoană din Dahomey*. Scenariul protagonistei are drept sursă de inspirație traiul unor femei războinice din secolele al optsprezecelea și al nouăsprezecelea:

„Îl serveau pe rege/ femei care locuiau în incinta palatului și li se ofereau mâncare și sclave de sex feminin/ care păraseau palatul precedate de o sclavă care suna dintr-un clopoțel, prevenindu- i pe bărbați să se uite în altă parte, pentru că altfel vor fi uciși [...] toate căsătorite formal cu regele/ cărora le erau interzise alte relații sexuale și orice copil de sex bărbătesc pe care l-ar fi născut era ucis de îndată.”²

Mitul original face de asemenea referire la o lume patriarhală, portretizând femeile, respectiv ideea de feminitate ca fiind bunuri menite să îi aparțină și să îi folosească exclusiv unui bărbat aflat în poziție de conducător. Prin intermediul Ammei, Evaristo deconspiră această mentalitate, demonstrând că „subiectul feminismului nu este Femeia ca celălalt complementar și specular al bărbatului, ci mai degrabă un subiect complex și multistratificat înrulat, care și- a luat distanța față de instituția feminității.”³

„trăsese concluzia că trebuie să se fi satisfăcut între ele, pentru că nu așa se întâmpla atunci când sexele erau segregate? [...] ultima amazoană este Nawi, [...] o mireasă adolescentă, vulnerabilă, care îi este prezentată regelui; neputând să-i facă un copil, este alungată din dormitorul său și obligată să se alăture trupeii de combatante feminine, unde supraviețuiește inițierii pline de primejdii și înaintează în rang datorită forței sale fizice și strategiilor de luptă abile, devenind un general legendar al amazoanelor care i-a uluit pe observatorii străini prin ferocitatea sa neînfricată.”⁴

Reinterpretarea mitului în viziunea Ammei presupune o emancipare a femeii, o ascensiune a sa atât în plan spiritual, cât și fizic, renunțând la modul tradițional și învechit de percepere a femeilor ca

¹ Evaristo, *Fată*, 201.

² *Ibidem*, 34-35.

³ Rosi Braidotti, *Metamorphoses* (Polity Press, 2002), 11: „the subject of feminism is not Woman as the complementary and specular other of man but rather a complex and multi-layered embodied subject who has taken her distance from the institution of femininity” (trad. aut.).

⁴ Evaristo, *Fată*, 35.

subalterne ale bărbaților și creând în schimb o entitate feminină superioară, ce poate depăși obstacolele și prejudițiile societății și emană în același timp o putere deosebită.

Introducerea metamodernismului poate fi remarcată la finalul piesei Ammei, când „singură și bătrână, Nawi ia din nou legătura cu fostele iubite, care își fac apariția și dispar de pe scenă rând pe rând, ca niște spectre, datorită hologramelor.”¹ Metamodernismul „oscilează între un entuziasm modern și o ironie postmodernă, între speranță și melancolie, între naivitate și cunoaștere, empatie și apatie, unitate și pluralitate, totalitate și fragmentare, puritate și ambiguitate,”² – trăsătură întâlnită în domenii precum arta, filosofia și literatura, unde adesea sunt combinate elemente clasice, de exemplu teatrul, și contemporane, în acest caz tehnologia, mai exact hologramele, pentru a crea noi forme de exprimare, ce depășesc barierele unei societăți tradiționale.³

Inițierea lui Dominique în colectivul de la Spirit Moon susține respingerea civilizației și întoarcerea la instinctele primare ca o nouă formă de primitivism. Desprinsă de mediul londonez copleșitor, Dominique este introdusă unui nou stil de viață, la început promițător, dar care ulterior se dovedește a fi toxic, devenind victima unei relații abuzive. Deși inițial entuziasmată de ideea de a-și vedea „corpul ei zvelt, înalt, foarte admirat, devenind încă și mai tonifiat, suplu și puternic prin utilizarea lui după cum îl menise natura”⁴, Dominique nu poate rezona cu noul colectiv. Totuși, aceasta încearcă să privească împrejurimile în care se află ca fiind o șansă la un nou stil de viață benefic, ce i-ar putea oferi libertatea de care are nevoie:

„încerc un nou mod de viață, un nou mod de a fi, Nzinga îmi arată cum să duc o viață cu adevărat feministă, energia masculină este perturbatoare, Amma, patriarhatul este dezbinător, violent și autoritar, misoginismul este atât de incredibil de înrădăcinat, încât îmi dau seama de ce femeile renunță la acestea pentru totdeauna, aici este un loc atât de special, este atât de eliberator să nu mai fii nevoită să ai de-a face cu opresiunea masculină zi de zi.”⁵

Astfel, prin crearea propriului grup de homosexuale și prin atitudinea anti-autoritară a femeilor de la Spirit Moon, respingând bărbații sau orice fel de sursă de energie negativă, se poate observa cum accentul se mută de la urbanismul promovat de modernism către un interes pentru local și regional, o întoarcere la natură și către individ ca ființă umană capabilă să aleagă cine dorește să fie, mai degrabă decât ca produs al unei societăți restrictive. Aceste trăsături se remarcă odată cu apariția postmodernismului, care își face simțită prezența în romanul lui Evaristo, atât prin formă, cât și prin conținut.

Concluzii

Fată, femeie, alta de Bernardine Evaristo reprezintă un pilon al literaturii contemporane feministe, prin precizia cu care abordează problematica identității culturale și de gen a minorităților opresate. Evaristo reușește să umanizeze profund o serie de experiențe marginalizate și mușamalizate în societatea contemporană, însă fără să le idealizeze sau să le simplifice. Romanul depășește astfel simpla reprezentare a victimizării, introducând o rețea de personaje complexe care traversează structurile sociale opresive și își construiesc identități multidimensionale într-o lume patriarhală respingătoare. Individualitatea acestor personaje și a experiențelor trăite de ele oferă o perspectivă nuanțată asupra intersecționalității diferitelor forme de opresiune, dar și asupra rezistenței și solidarității feminine.

În contextul actual al dezbaterilor despre identitate, diversitate și incluziune, opera lui Evaristo oferă un model literar pentru abordarea acestor teme cu subtilitate și maturitate. Prin plasarea

¹ *Ibidem*, 36.

² Timotheus Vermeulen și Robin van den Akker, „Notes on Metamodernism”, *Journal of Aesthetics & Culture* 2 (2010): 5-6, <https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677>: „oscillates between a modern enthusiasm and a postmodern irony, between hope and melancholy, between naïveté and knowingness, empathy and apathy, unity and plurality, totality and fragmentation, purity and ambiguity.” (trad. aut.).

³ Erika Mihálycsa, „Literatura engleză a secolului XX și contemporană” (Note de curs, Universitatea Babeș-Bolyai, 2024-2025).

⁴ Evaristo, *Fată*, 118-119.

⁵ *Ibidem*, 127-128.

experiențelor minoritare în centrul narațiunii fără a le reduce la statutul de „celălalt”, romanul oferă o nouă dimensiune conceptelor de canon literar și feminism în spațiul britanic.

Fată, femeie, alta este în ultimă instanță o celebrare a multiplicității vocilor feminine și a capacității literaturii de a crea spații pentru experiențe ignorate istoric, iar publicul receptiv la asemenea narațiuni complexe despre identitate și diferență sugerează posibilitatea unei metamorfoze a peisajului cultural contemporan.

References:

- Braidotti, Rosi. 2002. *Metamorphoses*. Polity Press, 2002.
- Braidotti, Rosi, and Maria Hlavajova. *Posthuman Glossary*. Bloomsbury, 2018.
- Butler, Judith. *Corpuri care contează*. Traducere de Cătălina Stanislav și Ilinca Pop. Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2023.
- Crenshaw, Kimberlé. „Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics.” *University of Chicago Legal Forum* 1989, nr. 1 (1989): 139-167.
- Evaristo, Bernardine. *Fată, Femeie, Alta*. Traducere de Adina Ihora. Corint Books, 2021.
- Edwards, Caroline. *Utopia and the Contemporary British Novel*. Cambridge University Press, 2019.
- Hooks, Bell. *Feminismul e pentru toată lumea*. Traducere de Cătălina Stanislav. Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2022.
- Evaristo, Bernardine. „Bernardine Evaristo, Author of *Girl, Woman, Other*”. Interviu de Kathleen Hughes, *Youtube*, 28.10.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=MsefCpyxh7Q>. [22.04.2025].
- Mihálycsa, Erika. „Literatura engleză a secolului XX și contemporană”. Note de curs. Universitatea Babeș-Bolyai, 2024-2025.
- Rajapandi, Murugan, et al. „The Analytical Reading Discourse of Liberal Feminism in Bernardine Evaristo's *Girl, Woman, Other* through Black Women in Different Generations.” *World Journal of English Language* 12, nr. 2, (2022): 47-54, <https://doi.org/10.5430/wjel.v12n2p47>.
- Samie, August. „Intersectionality.” *Encyclopaedia Britannica*, 18.03.2025, www.britannica.com/topic/intersectionality. [21.04.2025].
- Sava, Ramona-Mihaela. „Quest and Conquest in the Fiction of David Lodge”. Teză de doctorat. Universitatea din Würzburg, 2006.
- Václavíková, BC Hana. „Bernardine Evaristo's *Girl, Woman, Other* Viewed as an Introduction to Intersectional Feminism”. Disertație de masterat. Universitatea Masaryk din Brno, 2022.
- Vergès, Françoise. *Un feminism decolonial*. Traducere de Iulia Dondorici. Tact, 2024.
- Vermeulen, Timotheus și Robin van den Akker. „Notes on Metamodernism.” *Journal of Aesthetics & Culture* 2 (2010): 1-14, <https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677>.

BIONOTE:

Carla Hegelman is a master's student in two master programs (*British Cultural Studies* and *History of Images, History of Ideas*), following a Bachelor degree in English and German Language and Literature at the Faculty of Letters, Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca. She attended several conferences, workshops and scientific communication sessions. She published the study “Communicating within Deaf Communities: An Insight into American Sign Language” (2025). Her academic interests include: linguistics, morphology, syntax, digital humanities, as well as the interdisciplinary approaches to the contemporary art and literature.